

MARRUGAT, Jordi: *Josep Carner 1914. La poesia catalana al centre de la modernitat europea*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2015.

ENRIC BLANCO PIÑOL
 Universitat de Barcelona
 enricblanco@ub.edu

Hi ha uns mots de Carles Riba que s'han citat sovint en l'establiment de replans i meridians de la història de la literatura catalana. Deia en un text del 1953: «¿Qui farà l'estudi documentat, fonamental, del que ha canviat en la lírica catalana a partir de *La paraula en el vent*?». Com és sabut, el juny del 1914 Josep Carner va publicar *La paraula en el vent*. Aquell mateix any, pel gener, havia aparegut *Auques i ventalls*, un altre recull important en la trajectòria del poeta. Doncs bé: la fita del 1914, que figura en molts llibres d'història literària catalana, efectivament, com un «canvi», Jordi Marrugat l'ha repensada en el seu darrer llibre: *Josep Carner 1914. La poesia catalana al centre de la modernitat europea* (2015; Publicacions de l'Abadia de Montserrat). El que Marrugat s'hi proposa és el que avança el títol: raonar que el 1914 és clau no només per a la literatura catalana; que és una data central en la construcció de la poètica postsimbolista europea que començava a germinar —i d'aquí, doncs, que la literatura catalana, amb Carner com a punt de referència en aquests anys, sigui al centre de la modernitat al·ludida.

En el primer capítol es caracteritza la poètica del postsimbolisme. Es fa en sis punts, més operatius que concrets: la poesia postsimbolista és impersonal i col·lectiva; és forma amb sentit; és una actualització viva de la tradició; s'entén com a mitjà de coneixement; és una formulació d'una experiència vital i se suporta sobre una cosmogonia basada en l'ordre, l'harmonia i la unitat. D'acord amb aquests punts, Marrugat defensa que l'obra carneriana del 1914 és pionera a oferir fruits en la línia d'una poètica —més tard hegemònica, filla revoltada del simbolisme— que la historiografia literària pot qualificar, potencialment, com a post-simbolista. O, dit d'una altra manera: és homologable al que més tard o més d'hora escriurién Eliot, Valéry, Ungaretti o Guillén.

La precocitat «postsimbolista» de Carner el mena a ser modern entre els moderns. Això, a la ratlla del 1914, vol dir una «reacció» contra el simbolisme i el decadentisme, que ja fan crisi —aspecte tractat en el segon capítol de l'estudi. Les propostes dels dos llibres analitzats, amb tot, ja s'havien assajat, encara sense tanta unitat i coherència, en els volums anteriors: *Verger de les galanies* (1911) i *Les monjoies* (1912). I encara, i sobretot, prenen forma madura en la pedrera principal d'on provenen la immensa majoria dels poemes d'*Auques i ventalls* i *La paraula en el vent*: la secció poètica que Carner tenia a *La Veu de Catalunya* des de l'agost del 1911: «Rims de l'hora» —a la qual Marrugat dedica el tercer capítol.

En aquest capítol es caracteritza la poesia de la secció com a sovint feta a partir de matèria contingent, pròpia d'un món fonamentalment relativista —i, per tant, no sempre pròpiament «literària», però plenament moderna. És una poesia

que segons Marrugat accepta el món del qual emana, sense la tensió típica del simbolisme entre el que és ideal i el que és real. Paral·lelament hi ha, també, esclar, la poesia més lírica, amb dues orientacions bàsiques: d'una banda, la veta dels romàntics anglesos i irlandesos; de l'altra, la de la lírica italiana —el Dant i Petrarca, fonamentalment—, que Carner aboca als «Rims» en nombroses traduccions.

Marrugat fa un estudi global dels dos llibres i de molts dels poemes del 1914 en els capítols quart i cinquè. Al costat dels textos poètics en posa de teòrics del Carner d'aquests anys —bàsicament, «La dignitat literària» i «L'exit i l'immortalitat»—, amb la voluntat de desxifrar-ne la poètica. Seguint aquesta intenció hermenèutica, potser més marcada a propòsit de *La paraula en el vent*, l'autor de l'estudi identifica dos possibles sentits del títol del poemari: aquesta paraula alliberada al vent al·ludeix a una realitat que no perdura —«la lletra mor abans no té sentit», diu a «Els somnis»—; i, justament, també a tot el contrari —i d'aquí la paradoxa, tan moderna, esmentada en el títol del quart capítol. La tasca del poeta, en la modernitat, té precisament a veure amb això darrer: «formular lingüísticament la pròpia experiència» (p. 123) per tal que la mateixa llengua sigui l'instrument de les generacions futures per comprendre el món i verbalitzar la seva, d'experiència. O, en altres paraules, com es diu més endavant, *La paraula en el vent* «ofereix un coneixement mòbil de la realitat mòbil» (p. 147).

El jo de *La paraula en el vent* parla des de temporalitats diverses i com a «personatge coherent» (p. 130) però no unificat, amb la dialèctica entre experiència i record de fons —experiència i record nascuts de l'Amor com a categoria universal. Així entesa, la modernitat amorosa no segueix un progrés lineal; per això mateix el pròleg de *La paraula en el vent* pot invocar els antics grecs i Petrarca —i fins i tot Maragall i Ors—; Carner hi interactua dinàmicament i actualitza les tradicions que representen —cosa que l'autor de l'estudi associa íntimament amb el postsimbolisme. És en aquest sentit que el terme «classicisme carnerià» (p. 79) —el professor Pietro Cataldi, també pensant en Carner, parla de «classicisme modern»— és operatiu —i no pas en d'altres, més banals, que sovint se li han volgut penjar al poeta. A «Vora la mar és nada», per exemple, Marrugat hi veu una actualització del mite de Venus. Ara bé: la recuperació del mite, diu, no es fa mitjançant una invocació més o menys convencional, sinó que s'aconsegueix a còpia d'apel·lar a una retòrica senzilla, de gust popular.

Marrugat defensa que *Auques i ventalls* tanca un cicle de la poesia catalana i *La paraula en el vent* n'obre un altre, precisament perquè aquest darrer llibre és, ja, «plenament postsimbolista» (p. 107). Per a l'autor, entre altres coses, que ho sigui ho fa que Carner negui la possibilitat d'identificar el poema amb la biografia del poeta, i que proposi tota una nova aproximació a la tradició, ambdues coses explicitades en el pròleg de *La paraula en el vent*, «En el lllindar». La defensa de la poesia lírica que s'hi fa du associada la idea de formalització d'una experiència amorosa, la famosa «història planyívola d'amor». En aquest sentit, el recurs de la «mimesi dramàtica» permet a Carner d'adoptar veus molt diverses, de ser «home entre els homes» —com li agradava dir a Riba i com repeteix Marrugat.

Hi recorre tant a *Auques i ventalls* com a *La paraula en el vent*. El jo poètic del primer recull —analitzat atentament en el penúltim capítol— ja no és el *flâneur* de Baudelaire, un jo singular i irrenunciable; és, en canvi, un «badoc, innocent i bonhomíós» (p. 160) enmig de la ciutat moderna, que adopta la personalitat de la col·lectivitat. (Així, segons Marrugat, «La bella dama» és la negació d'«À une passante».)

Tan rellevant com l'esmentat pròleg de *La paraula en el vent* és el d'*Auques i ventalls*, en el qual Carner es refereix als poemes com a «flors de paper diarístic». Ara bé, cal que els tals poemes siguin fruit d'un «ofici»; que siguin, més enllà del pretext que els hagi motivat, obra perdurable. Tot seguit el poeta es refereix a «un insistent civilisme», cosa que al·ludeix, diu Marrugat, al valor col·lectiu de la poesia. En aquest sentit, l'estudi relaciona el badoc-poeta, al qual ja ens hem referit, amb la societat en què es fon —que és, en tant que moderna, relativista, canviant. La seva columna vertebral, en la pràctica literària de Carner, només pot ser la poesia i la llengua catalana. En aquest context, la funció del poeta ha de ser revelar, prèvia observació, «la identitat col·lectiva dels seus habitants» (p. 179).

Per cloure el llibre, Marrugat esbossa l'obra carneriana post-1914. La idea és clara: un cop encaminat en el postsimbolisme, Carner no se'n va desviar mai (p. 198). Així, *Bella terra, bella gent* (1918), *L'oreig entre les canyes* (1920), *El cor quiet* (1925), etc., són, diu l'autor, continuadors del que comença en els «Rims de l'hora». En les pàgines finals hi ha, esclar, la bibliografia i un índex onomàstic.

El llibre de Marrugat, doncs, proposa una lectura ambiciosa, panoràmica, que no s'estila gaire en la crítica literària catalana. Si li haguéssim de fer alguna observació —fonamentalment en l'àmbit de les respostes concretes als plantejaments generals— podríem no acabar d'estar d'acord amb certes afirmacions seves tal volta massa taxatives o mecanicistes. Així, per exemple, a propòsit de les petges del catolicisme de Carner (p. 91), i davant per davant del que s'hi diu a propòsit de Torras i Bages (ps. 70-74, sobretot), s'hi pot posar l'opinió que tenia Mn. Costa i Llobera d'alguns poemes de Carner, que als seus ulls fregaven el sacrilegi. (I que consti que no insinuo que fos un menjacapellans; tampoc, però, que els seus textos pudin a sagristia.) O podríem no compartir que *La paraula en el vent* «és la prova de l'èxit del moviment noucentista» (p. 109; també p. 140). O pensar que dir que Carner «no va voler-lo convertir [*Auques i ventalls*] en una obra plenament postsimbolista» (p. 107) és una anacronia, que, espigolada d'ací i d'allà (p. 90; també, p. 161, ps. 167-168 o p. 198), pot fer pensar al lector que l'etiqueta —el postsimbolisme; etiqueta, d'altra banda, un xic vaga— va abans que els textos. (I ara podríem fer un excurs i dir que les etiquetes no haurien de ser una finalitat per elles mateixes; que haurien de servir per embastar, no per cosir.)

Pel cantó formal, en la introducció (p. 6), Marrugat adverteix que «corregem» ortogràficament, quan cal, els textos de Carner —i els títols: *Llibre dels Poetas* (1904) esdevé *Llibre dels poetas*, sense la majúscula que l'autor sempre hi va mantenir. Aquesta opció, d'altra banda legítima, presenta algunes incoherències en l'aplicació. Hi ha, per exemple, algun accent vacil·lant (p. 39, p. 48, p. 51, p. 58; cf.,

però, p. 133); una conjunció copulativa *y* (p. 47); alguns mots aglutinats (p. 56, p. 79); alguna coma que cau o que no és a lloc (p. 68, p. 82, ps. 113, 114); un error que canvia el sentit del vers (p. 99: *fes-lo* esdevé *fes-los*); algun mot que, contravenint el criteri general, no s'ajusta a l'ortografia actual (p. 98); canvis no només en l'ortografia sinó també en la morfologia (un *hòmens* perd la *n* (p. 40); *les* [...] *costums* passa a *els costums*, i *devers*, a *deures* (p. 103); *heus-el* esdevé *heu-vos-el* (p. 104). Hi ha un cas en què no s'indica que la forma del text reproduït no és la que va aparèixer als «Rims de l'hora» —d'on es referencia— sinó la de *La paraula en el vent* (p. 119). (No hauria estat sobrer, per cert, que Marrugat hagués explicat en quina edició del diari —matí o vespre— van aparèixer els textos esmentats o reproduïts, i en quina pàgina. A banda que a la p. 68 hi ha un error: el «rim» va aparèixer en l'edició matutina de l'1-1-1913, p. 3, i en la vespertina del 2-1-1913, p. 2, de *La Veu*, però no pas el 15-1.)

És de celebrar l'entusiasme de Marrugat pels llibres carnerians del 1914, i li hem de donar la raó quan denuncia la «hipertròfia del simbòlic» (p. 6) en el sistema literari català. Ara bé, a banda de la combativa defensa el juliol del 2014 de la seva tesi —primera forma del llibre—, vindicada en el pròleg, encara hauríem de recordar que, tot i que no gaires, hi ha hagut altres iniciatives relacionades amb l'efemèride: articles a la premsa; dues conferències (l'abril del 2014) a la Fundació Masó dedicades a *Auques i ventalls*; dues jornades acadèmiques a la UB (maig i octubre del 2015, disset ponents)... I que, si bé és cert que la darrera edició d'*Auques i ventalls* és la del 1977 a cura de Joan Ferraté —amb el text de l'edició del 1935, però, i amb successives reimpressions—, de *La paraula en el vent* —tot plegat ve a tomb de «ni tan sols es van reeditar els dos poemaris en qüestió», p. 6— n'hi ha dues edicions vives al mercat, a cura de Jaume Coll. L'una, del 1998, en una col·lecció divulgativa; l'altra, la commemorativa del centenari, en tres volums, apareguda uns mesos abans que el llibre de Marrugat.

En definitiva, la lectura de Carner a la llum de la modernitat que proposa l'estudi, que el fa «iniciador de tota una poètica» (p. 31), és una aportació molt estimulante. Té les «bondats» d'aquest tipus d'operacions —i en això no punxa—: l'homologa amb autors de molta més projecció universal (Eliot, Valéry, Rilke, etc.), reivindica la prematura «perspicàcia» cultural de Carner, etc. Ara bé, la modernitat, tal com s'entén en l'estudi, pot plantejar algun dubte en el lector. Com ara: ¿fins a quin punt la modernitat és un valor estrictament literari? (Tot el que és modern deixa de ser-ho en algun moment.) ¿El Carner del 1957 que publica *Poesia* «ja» no és modern? (¿És, diguem-ne, doncs, un Carner «manierista», el de *Poesia*?) ¿Qui són els altres moderns, cap al 1914? (Penso en *Alcools*, d'Apollinaire, per exemple, publicat el mateix any, d'una modernitat tota altra.) Sigui com sigui, i dissensions a banda —unes dissensions, bàsicament, producte d'algunes rotunditats de l'estudi i d'algunes imprecisions—, *Josep Carner 1914. La poesia catalana al centre de la modernitat europea* és un llibre ambiciós, que desbrossa. De lectura recomanable, doncs.